

Для коментарів чи іншого зворотного зв'язку заповніть форму:
[форма зворотного зв'язку щодо цієї версії настанови](#)

Версія цього документу для друку: <http://guidelines.moz.gov.ua/documents/2918?id=ebm00633&format=pdf>

Настанови на засадах доказової медицини.
Створені DUODECIM Medical Publications, Ltd.

Настанова 00633. Енурез у дітей

Автор: Mika Venhola

Редактор оригінального тексту: Anna Kattainen

Дата останнього оновлення: 2017-02-02

Основні положення

- Обстеження та лікування нічного енурезу покладені на первинну ланку системи охорони здоров'я.
- Зазвичай немає сенсу лікувати нічний енурез у дитини до 5 або 6 років.
- Використання енурезного будильника та десмопресину є альтернативними методами лікування.
- Денний енурез зазвичай лікується в закладі спеціалізованої медичної допомоги.

Загальна інформація

- Вік, в якому дитина починає контролювати сечовипускання, дуже варіює. Тим не менш, можна припустити, що в середньому:
  - до 1 року сечовий міхур спорожнюється мимовільно
  - приблизно у віці 2 років дитина починає розрізняти потребу в дефекації та сечовипусканні
  - двоє з трьох дітей у віці від 3 до 4 років вміють контролювати процес сечовипускання
  - у віці від 4 до 6 років вони можуть починати і переривати процес сечовипускання, коли захочуть.
- Трохи більше, ніж 10% учнів молодшої школи мають енурез, близько 5% — регулярно.

- Трохи менше, ніж у 1% підлітків продовжується енурез, і приблизно в 0,5% це продовжується у дорослому віці.

Значення енурезу

- Енурез може вказувати на доброякісні варіювання індивідуального розвитку або на наявність серйозного захворювання.
- Незважаючи на те, що енурез часто не вказує на наявність якогось захворювання, переносити його може бути важко.
- Енурез не є порушенням поведінки, але у найгіршому випадку може призвести до цього.
- У більшості випадків дитину не можна звинувачувати в енурезі, але все ж буває, що дітей помилково карають.

Термінологія

- Нетримання означає нездатність контролювати сечовипускання з неврологічних або органічних причин.
- Енурез означає мимовільне сечовипускання внаслідок затримки розвитку.
- Енурез можна розділити на денний (enuresis diurna), нічний (enuresis nocturna) та змішаний (з нічними та денними симптомами).
- Первинний енурез означає, що дитина ніколи не мала "сухого періоду" протягом більш ніж 6 місяців.
- Вторинний енурез означає повторний енурез після того, як дитина протягом 6 місяців не мала таких проявів.

Нічний енурез (enuresis nocturna)

- Існує багато причин виникнення нічного діурезу, не всі з них відомі.
- Нічний енурез і час його припинення зазвичай залежать від фізичного розвитку.

Передумови

- Люди з нічним енурезом часто мають спільні ознаки.
  - Гіперпродукція сечі в нічний час
    - Вважається, що причиною є недостатня секреція антидіуретичного гормону

- Не кожен із нічним енурезом має поліурію і не кожен із поліурією має нічний енурез.
- Поліурія також не пояснює, чому люди з нічним енурезом не прокидаються, коли їхній сечовий міхур наповнюється.
- Міцний сон
  - Для багатьох людей з нічним діурезом важко прокинутися, і багато хто з них спить досить довго.
  - Під час реєстрації активності мозку у людей з нічним енурезом виявили сильнішу, ніж звичайна, реакцію на пробудження.
  - Не всі люди з міцним сном мочаться в ліжку і не всі люди, які мочаться в ліжку, мають міцний сон.
- Спадковість
  - У близько половини людей з нічним енурезом принаймні один з батьків також мав нічний енурез.
  - Якщо обидва з батьків мали нічний енурез, вірогідність того, що їхні діти також будуть його мати, становить близько 80%.
  - Ця тенденція пов'язана з різними хромосомами (як мінімум, 8q, 12q та 13q), але остаточного висновку поки що немає.

Обстеження

- Обстеження та лікування нічного енурезу покладені на первинну ланку системи охорони здоров'я.
- Якщо пацієнт не має інших симптомів, подальше обстеження або направлення для надання спеціалізованої медичної допомоги не потрібні.
- При першому візиті зберіть анамнез пацієнта (таблиця [табл. T1]) та зробіть загальний аналіз сечі (глюкоза, альбумін, ознаки запалення).

Таблиця T1. Анамнез хворого з нічним енурезом

Інформація, яку потрібно отримати	Значимість або інтерпретація
Дані про зростання: вага та зріст	Недостатній набір ваги може бути пов'язаний з проблемою нирок.
Як часто пацієнт мочиться в ліжку?	Прогноз кращий, якщо бувають "сухі" ночі.
Чи спостерігався у пацієнта період без проявів енурезу?	Пацієнти з вторинним енурезом також часто мають денні симптоми.
Чи наявні денні симптоми?	В першу чергу лікуйте денний енурез, особливо якщо пацієнт має ознаки гіперактивного сечового міхура.

Інформація, яку потрібно отримати	Значимість або інтерпретація
Симптоми при сечовипусканні (біль, слабкий струмінь, недостатнє спорожнення сечового міхура)?	Це значний симптом; необхідно направити на подальше обстеження
Інфекції сечовивідних шляхів?	Це значний симптом; необхідно направити на подальше обстеження
Спрага, рясне пиття?	Захворювання нирок, діабет, полідипсія?
Закреп?	Спершу вилікуйте.
Калове забруднення?	Це майже точно через закреп; в першу чергу важливо лікувати закреп.
Розлади поведінки?	Причина чи наслідок? За потреби зверніться до спеціаліста.
Скільки часу тривають прояви нічного енурезу у дитини?	Мотивація щодо лікування, вибір лікування

Лікування [доказ L02837 | C] [доказ L04478 | C] [доказ L04810 | C]

- Нічний енурез не потрібно лікувати, якщо дитина не мотивована або дуже маленька (наприклад, менше 5 або 6 років).
- Якщо дитина має виражені симптоми вдень, лікування слід починати з усунення саме цих симптомів.
- Лікування нічного енурезу може бути недоцільним, якщо “сухих” ночей більше, ніж “мокрих”.
- Нічний енурез не повинен лікуватися шляхом покарань, суворого поводження, гомеопатії, акупунктури, рефлексотерапії, гіпнозу, психотерапії або обмеження рідини. Жоден з цих методів не є кращим, ніж плацебо.
- Енурезний будильник та десмопресин показали свою ефективність при лікуванні нічного енурезу. Їх поєднання не призведе до підвищення ефективності.
- Енурезний будильник [доказ
L00102 | A]
  - Енурезний будильник допомагає приблизно двом з трьох дітей, а у половини з тих, в кого зникають симптоми, не виникає рецидивів після лікування.
  - Цей метод слід обрати, якщо ви хочете отримати постійний ефект і якщо мотивація щодо лікування та ситуація в сім'ї підходять для такої форми лікування.
  - Прихильність до лікування необхідна протягом принаймні 6 тижнів, без перерв та вихідних.

- Датчики енурезного будильника, поміщені у дитячу спідню білизну, є найбільш чутливими, проте також можливе розміщення датчиків під простирадлом.
- Найкращі результати одержують, коли один з батьків спить у одній кімнаті з дитиною і при спрацюванні сигналу негайно виводить дитину в туалет. Після цього слід змінити датчик і одяг та продовжувати сон. Сигнал може спрацювати кілька разів протягом ночі.
- У процесі лікування якість сну дитини змінюється, і згодом вона "навчиться" прокидатися тоді, коли відчуває наповненість сечового міхура, перш ніж мочитися в ліжку.
- Цей метод лікування потребує частих повторних візитів, перший – через 1-2 тижні – для того, щоб повторити інструкції та надати підтримку сім'ї в лікуванні.
- Лікування слід припинити, якщо через 6 тижнів не з'являються результати. Якщо не було отримано результату в перший раз, лікування можна повторити приблизно через 4 - 6 місяців.
- Лікування не призводить до несприятливих наслідків, але не всім сім'ям подобається такий метод, оскільки гучний шум енурезного будильника часто будить інших членів сім'ї.
- Десмопресин [доказ
L00654] A]
  - Лікування допомагає приблизно двом з трьох дітей. Є симптоматичним і не прискорить процес навчання. Після лікування дитина продовжуватиме мочити ліжку, якщо в процесі лікування вона не стала достатньо фізично зрілою, щоб залишатись "сухою" вночі.
  - З позитивної сторони, відповідь на десмопресин швидка, і лікування можна здійснювати за багатьма схемами. Його можна приймати постійно або лише під час ночівлі за межами дому, шкільних поїздок, відпусток тощо.
  - Лікування слід починати з пробного застосування максимальної дози (240 мкг) протягом 2 тижнів. При відсутності результату не потрібно продовжувати пробний курс. Пробний курс можна повторити через 4-6 тижнів.
  - Якщо лікування допомагає, то через декілька тижнів дозу можна зменшити вдвічі, щоб побачити, чи може пацієнт впоратися з меншою дозою.

- Важким побічним ефектом, пов'язаним із лікуванням, є гіпонатріємія. Ризик її виникнення дуже низький, але після прийому препарату слід уникати надмірного пиття.
- Оскільки препарат залишається ефективним в крові протягом приблизно 8 годин, його слід приймати безпосередньо перед сном, щоб терапевтичний ефект тривав до ранку.

Денний енурез (enuresis diurna)

- Діти зазвичай стають спроможними контролювати сечовипускання у віці від 4 до 6 років, але цей вік дуже варіює. Точно не відомо, як це відбувається і який механізм довільного контролю.
- Лікування денного енурезу у дитини є складним діагностичним та терапевтичним завданням. На рівні первинної медичної допомоги лікування слід розпочинати лише тим лікарям, які мають достатній рівень відповідних знань та досвіду. В іншому випадку краще за все направити в плановому порядку в заклад спеціалізованої медичної допомоги.
- В направленні повинна міститися, як мінімум, інформація, наведена в таблиці [табл. T2].
- У закладі спеціалізованої медичної допомоги один раз проводиться ультразвукове дослідження сечовивідних шляхів та інші спеціальні дослідження, за необхідності. Уродинамічні дослідження рідко допомагають в діагностиці денного енурезу.

Таблиця T2. Дані, які необхідно внести до направлення пацієнта з денним енурезом

Інформація, яку потрібно отримати	Подальша інформація
Анамнез запальних захворювань, недавній загальний аналіз сечі	Наявність запальних змін, глюкози, альбуміну?
Функція кишечника	Закреп, калове забруднення?
Об'єм сечі, що виділяється під час енурезу	Підкапування [сечі], мокрі труси, наскрізь мокрий?
Частота випадків мимовільного сечовипускання	Наявність "сухих" днів? Чи трапляються такі випадки в школі?
Частота та характер сечовипускання	Нечасто Часто
Сечовипускання	Біль або інші симптоми?
Імперативні позиви або імперативне нетримання сечі	Слід припустити гіперактивний сечовий міхур
Симптоми, пов'язані з контролем сечовипускання	Слід припустити гіперактивний сечовий міхур

Несправжнє нетримання сечі

- Особливий варіант денного енурезу, який проявляється незначним підкапуванням в спідню білизну після походу в туалет.
- У хлопчиків це, як правило, пояснюється перетисканням, тобто шляхом опускання штанів для того, щоб витягти пеніс, або лише часткового відкриття блискавки. Уретра при цьому частково стискається, і в кінці сечовипускання деяка кількість сечі залишається в її проксимальному кінці. Після одягання трусів решта сечі швидко виходить. Це можна вилікувати шляхом надання пацієнтові рекомендацій мочитися сидячи або опускати штани до рівня стегон при сечовипусканні.
- У дівчат це пов'язано із затіканням сечі в вагіну. У дівчаток в допубертатний період отвір уретри та вхід в піхву розташовані анатомічно близько один до одного. У деяких дівчат дівоча пліва сягає досить далеко допереду, що може збільшити ризик потрапляння сечі в піхву. Коли дівчинка сидить на унітазі, її таз нахилиється вниз і назад, і сеча, що потрапляє в піхву, залишається у склепінні піхви. Коли дівчинка встає, положення її піхви змінюється, і сеча витікає. Дівчинці слід рекомендувати підтиратися в положенні стоячи, щоб невелика кількість сечі, що витікає з піхви, поглиналася туалетним папером і не потрапляла в труси.

Нетримання сечі при сміху

- Неконтрольоване сечовипускання, пов'язане зі сміхом. Причина цього невідома і ефективного лікування не існує. Однак ці прояви зазвичай зменшуються або проходять з настанням статевої зрілості.
- Мимовільне сечовиділення є рясним і пов'язане лише зі сміхом.

Виплати по інвалідності

- Можливість отримання виплати по інвалідності внаслідок енурезу у дитини залежить від країни. У Фінляндії для отримання такої виплати необхідно встановити діагноз "енурез", симптоми повинні продовжуватися більше 6 місяців, а дитина повинна отримувати медичну допомогу у вигляді енурезного будильника або десмопресину. Виплати не надаються дітям до 5-річного віку.

Пов'язані ресурси

- Кокранівські огляди [\[Пов'язані|Enuresis in a child – Re...\]](#)
- Література [\[Пов'язані|Enuresis in a child – Re...\]](#)

Джерела інформації

R1. Loening-Baucke V. Urinary incontinence and urinary tract infection and their resolution with treatment of chronic constipation of childhood. *Pediatrics* 1997 Aug;100(2 Pt 1):228-32.

[\[PubMedID|9240804\]](#)

R2. Robson WL, Leung AK, Norgaard JP. The comparative safety of oral versus intranasal desmopressin for the treatment of children with nocturnal enuresis. *J Urol* 2007;178(1):24-30.

[\[PubMedID|17574054\]](#)

Доказові огляди Duodecim

- [Доказовий огляд 02837](#). Behavioural and physical interventions for nocturnal enuresis in children.
Дата оновлення: 2014-05-20
Рівень доказовості: C
Резюме: Simple behavioural interventions, such as rewarding and lifting, may be effective for some children with nocturnal enuresis compared to no therapy. However, they appear to be inferior to enuresis alarm therapy and imipramine and amitriptyline.
- [Доказовий огляд 04478](#). Complex behavioural and educational interventions for nocturnal enuresis in children.
Дата оновлення: 2008-08-04
Рівень доказовості: C
Резюме: Complex behavioural and educational interventions are probably not effective in the treatment of nocturnal enuresis in children if not combined with an alarm.
- [Доказовий огляд 04810](#). Complementary and miscellaneous interventions for nocturnal enuresis in children.
Дата оновлення: 2012-01-05
Рівень доказовості: C
Резюме: Complementary treatments such as hypnosis, psychotherapy, acupuncture, chiropractic, and medicinal herbs may have some effect for nocturnal enuresis in children, however the evidence is from single small studies.
- [Доказовий огляд 00102](#). Alarms for nocturnal enuresis in children.
Дата оновлення: 2015-06-12
Рівень доказовості: A
Резюме: Alarm interventions are an effective treatment for nocturnal enuresis in children and may be more effective than desmopressin or tricyclics by the end of treatment and subsequently.

- [Доказовий огляд 00654](#). Desmopressin for nocturnal enuresis in children.
Дата оновлення: 2013-07-21
Рівень доказовості: A
Резюме: Desmopressin is effective for nocturnal enuresis, but alarms may have better long-term effects.

Авторські права на оригінальні тексти належать Duodecim Medical Publications, Ltd.
Авторські права на додані коментарі експертів належать МОЗ України.
Published by arrangement with Duodecim Medical Publications Ltd., an imprint of Duodecim Medical Publications Ltd., Kaivokatu 10A, 00100 Helsinki, Finland.

Ідентифікатор: ebm00633   Ключ сортування: 031.057   Тип: EBM Guidelines

---

Дата оновлення англomовного оригіналу: 2017-02-02

Автор(и): Mika Venhola   Автор(и) попередніх версій статті: Ilkka Kunnamo   Редактор(и): Anna Kattainen
Лінгвіст(и)-консультант(и) англomовної версії: Hilka Salmén   Видавець: Duodecim Medical Publications Ltd
Власник авторських прав: Duodecim Medical Publications Ltd

Навігаційні категорії
EBM Guidelines   Paediatrics   Urology   Psychiatry

Ключові слова індексу
mesh: alarm mattress   mesh: Deamino Arginine Vasopressin   mesh: Child   mesh: child care subsidies   mesh: care subvention
mesh: Enuresis   mesh: Diurnal Enuresis   mesh: learning to stay dry   mesh: Nocturnal Enuresis   icpc-2: P12
speciality: Paediatrics   speciality: Psychiatry   icpc-2: U04   speciality: Urology